

Autori:

Švajcarski pravni tim:

dr KÄLIN, Walter, vođa tima

Univerzitet u Bernu, Institut za javno pravo

dr AREFAINE, Mengistu

Univerzitet u Bernu, Institut za javno pravo

mr STRECKER, Mirjam

Univerzitet u Bernu, Institut za javno pravo

Srpski pravni tim:

dr LILIĆ, Stevan, vođa tima

Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet

dr DIMITRIJEVIĆ, Predrag

Univerzitet u Nišu, Pravni fakultet

VUJČIĆ, Dragan, diplomirani pravnik

Stalna konferencija gradova i opština

Brošura je pripremljena u okviru **Programa podrške opštinama** i radionice „Građanska inicijativa i referendum“, organizovane u Vrnjačkoj Banji, 15–16. decembra 2005.

Copyright© avgust 2006. Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovan, ni na bilo koji način prenet u bilo kom obliku — elektronski, mehanički, fotokopiranjem ili drugačije, bez prethodne pisane dozvole izdavača.

ISBN: 86-85057-15-9

Izdaje: **Švajcarska agencija za razvoj i saradnju**

Program podrške opštinama

Trg Jovana Sarića 1

36000 Kraljevo

Srbija

Tiraž: 1000 primeraka

Štampa: Riža, Kraljevo

SADRŽAJ

1 REFERENDUM I INICIJATIVA U EVROPI, TRENDOVI I RAZVOJ	1
1.1 Činjenice i brojevi.....	1
1.2 Razlozi.....	2
1.3 Preporuke Saveta Evrope	2
1.4 Pregled	4
2 USTAVNE I ZAKONSKE ODREDBE O REFERENDUMU I NEKA OTVORENA PITANJA LOKALNOG REFERENDUMA	5
2.1 Vladavina prava	5
2.2 O referendumu u Ustavu Srbije	5
2.3 Zakonske odredbe o referendumu.....	6
2.4 Zakonske odredbe o lokalnom referendumu	8
2.5 Zaključak	9
3 REFERENDUM I GRAĐANSKA INICIJATIVA, ZNAČENJA I FUNKCIJE	10
3.1 Uvodne napomene.....	10
3.2 Inicijativa i referendum u širem kontekstu učešća građana	10
3.3 Referendum.....	13
3.4 Građanska inicijativa.....	15
4 MODEL ODLUKE O REFERENDUMU I GRAĐANSKOJ INICIJATIVI (SA KOMENTAROM)	17
4.1 Značaj učešća građana u lokalnom odlučivanju	17
4.2 Model Odluke o referendumu i građanskoj inicijativi	18
Aneks 1 — Model Odluke o referendumu i građanskoj inicijativi	41

PREDGOVOR

Pravo građana na referendum i inicijativu je jedan od suštinskih vidova demokratije. Ovo pravo im omogućava da učestvuju u formulisanju i donošenju odluka u svojoj zemlji. Suštinska demokratska prava su osnov predanosti građana demokratskim vrednostima i njihovog aktivnog zalaganja za ostvarivanje tih vrednosti.

Vladavina prava i demokratski principi su, osim toga, mostovi i garanti uspešne tranzicije. Kada se za građane obezbede suštinski demokratski instrumenti, onda politika prestaje da znači monopol političkih elita, a mudrost naroda postaje vodilja koja pokazuje put u budućnost. Uvođenje stvarnih demokratskih instrumenata je i jedan od osnovnih preduslova za integrisanje Srbije u Evropu.

Građanska inicijativa i referendum su dugo bili kategorije karakteristične samo za Švajcarsku. Istorija neposredne demokratije u tom okruženju je fascinantna. Koreni neposrednih demokratskih instrumenata u Švajcarskoj sežu mnogo vekova unatrag, sve do tzv. „Landsgemeinden“ (zbor, na otvorenom, svih građana muškog pola starijih od 18 godina) na kojem se raspravljalo i glasanjem odlučivalo i koji je funkcionisao kao generalna skupština muškaraca za regulisanje pravnih pitanja. Ovaj politički koncept je uticao i na Rusoa, pa tako i na francuske revolucionare koji su napisali Ustav od avgusta 1793. sa klauzulom o referendumima na inicijativu građana. Međutim, taj pravni dokument nikada nije stupio na snagu. U Švajcarskoj, pak, posle 1830, referendum na nivou kantona postaje uobičajen. A onda, krajem prošlog veka, inicijative i referendumi postaju popularni širom Evrope.

Danas Švajcarska svoje iskustvo sa inicijativom i referendumom može da prenosi partnerima širom sveta. Svaka zemlja, naravno, mora da izradi sopstveni model i metode prilagođene svojim potrebama. U Srbiji, vlada Švajcarske pomaže ovaj proces kroz Program podrške opštinama — MSP koji finansira Švajcarska agencija za razvoj i saradnju — SDC.

Ova konkretna brošura je rezultat zajedničkog rada stručnjaka iz Švajcarske i Srbije, uz pomoć Stalne konferencije gradova i opština — SKGO i predstavnika partnerskih opština MSP-a, a to su Arilje, Čačak, Čajetina, Kraljevo, Požega i Užice. Na čelu dva pomenuta pravna tima su bili profesor Walter Kälin sa Univerziteta Bern i profesor Stevan Lilić sa Univerziteta Beograd.

U začetku procesa unapređivanja pravnog okvira za građansku inicijativu i referendum bila je želja da se građani uključe u donošenje odluka i da se obezbede osnove za neposrednu demokratiju. Brošura „Model opštinske odluke o građanskoj inicijativi i referendumu“ se zasniva na *Zakonu o lokalnoj samoupravi* Republike Srbije. Izrađena je prema švajcarskom iskustvu i prilagođena specifičnim uslovima u Srbiji.

Ovom vrednom knjižicom — „Model opštinske odluke o građanskoj inicijativi i referendumu“ švajcarski MSP i njegove partnerske opštine daju još jedan¹ doprinos jednoj značajnoj oblasti lokalne uprave. Brošura će, preko SKGO, kao glavnog partnera na ovom projektu, biti dostavljena svim opštinama u Srbiji. Siguran sam da će ideje iz ove brošure biti od koristi opštinama u Srbiji za pravno regulisanje neposrednog učešća građana u lokalnoj samoupravi.

Wilhelm Meier
Ambasador Švajcarske, Beograd

¹ Prva brošura, pod naslovom „Pregled opštinskih statuta“, objavljena je 2004.